

IQTISODIYOTDA MODERNIZATSIYANING TUTGAN O‘RNI

Kenjayeva Sabohat Safarovna

Termiz davlat universiteti “Iqtisodiyot” ta’lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

sabohatkenjayeva2004@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada, dastlab, modernizatsiya tushunchasiga umumiy ta’rif beriladi va mamlakatlar iqtisodiyotida qanday rol o‘ynashi yoritib beriladi. Shuningdek, iqtisodiyotda modernizatsiyaning tutgan o‘rni o‘tmishda qanday bo‘lganligi, ayni vaqtda qanday holatdali va modernizatsiya rivojlanish modellari haqida ma’lumotlar berib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: postindustrial shakl, evolyutsion yo‘l, tub o‘zgarishlar, avtoritar rejimlar, mintaqaviy rivojlanish

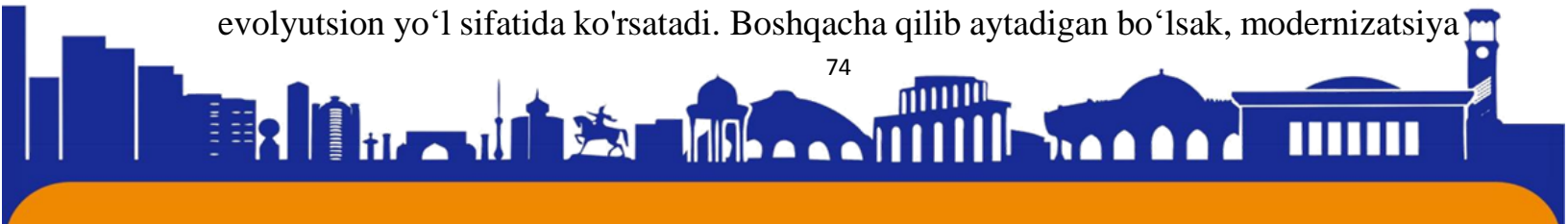
THE ROLE OF MODERNIZATION IN THE ECONOMY

ABSTRACT

The article first gives a general definition of the concept of modernization and explains how it plays a role in the economy of countries. Also, information is provided about the role of modernization in the economy in the past, its current state, and how it is expected to be in the future.

Keywords: post-industrial form, evolutionary path, fundamental changes, authoritarian regimes, regional development

Modernizatsiya nazariyasi 1950-1960-yillarda iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish masalalarini tushunish va kambag‘al mamlakatlarda iqtisodiy va ijtimoiy o‘tishlarga yordam beradigan siyosatni yaratish bilan bog‘liq holda mashhur bo‘lgan nazariya majmuasini anglatadi. Modernizatsiya nazariyasining turli tarkibiy qismlari boshidanoq tanqidlarga uchradi, ammo ularning siyosatni ishlab chiqishdagi ta’siri ancha vaqt davom etdi. 1950-1960-yillardagi modernizatsiya jarayonini izohlashga uringan nazariyalar majmuasi hech qanday tarzda izchil g‘oyalar majmuasi emas edi. Modernizatsiya nazariyasi rivojlanishini qishloq xo‘jaligi, qishloq va an’anaviy jamiyatlardan, postindustrial, shahar va zamonaviy shakllargacha bo‘lgan yagona evolyutsion yo‘l sifatida ko‘rsatadi. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak, modernizatsiya

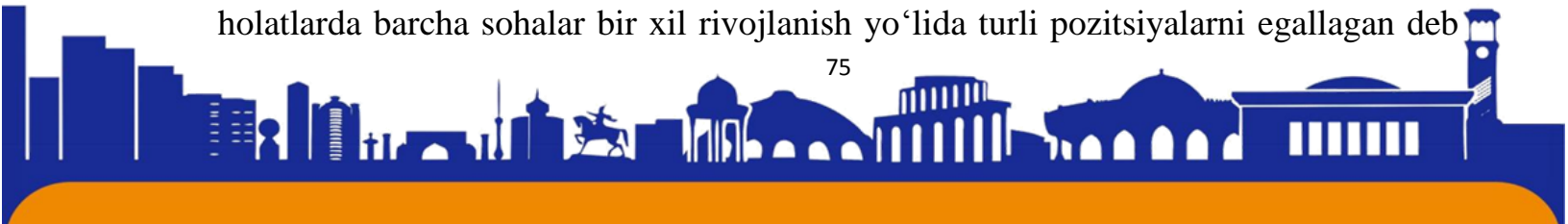

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

jarayoniga kirishgan barcha jamiyatlar rivojlanish bosqichlarining oldindan belgilangan ketma-ketligini kuzatib boradilar: an'anaviy iqtisodiyot, parvozga o'tish, o'zini ko'tarish, yetuklikka intilish, yuqori iste'mol davri va postindustrial jamiyat. Modernizatsiya nazariyasi rasmiy ta'lim, bozor iqtisodiyoti, demokratik va dunyoviy siyosiy tuzilmalar kabi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ichki kuchlari va manbalariga urg'u beradi. Garchi modernizatsiya nazariyasi tashqi kuchlar va ijtimoiy o'zgarishlar va iqtisodiy rivojlanish manbalarini inkor etmasa ham, u yot ta'sirlarga kamroq e'tibor beradi.

Modernizatsiya nazariyotchilari ko'pincha an'analarni iqtisodiy rivojlanishga to'siq sifatida ko'rdilar. Seymour Martin Lipsetning so'zlariga ko'ra, iqtisodiy sharoitlar ushbu jamiyatda mavjud bo'lgan madaniy va ijtimoiy qadriyatlar bilan belgilanadi. Bundan tashqari, modernizatsiya an'anaviy jamiyatlar uchun zo'ravonlik va tub o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin bo'lsa-da, bu narxga arziydi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, agar ilg'or jamiyatlar va bunday jamiyatlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovut kuchaygan bo'lsa, an'anaviy jamiyatlar va'da qilingan afzalliklarga ega bo'lmay, ko'pincha yo'q qilingan. Ayrim jamiyatlar uchun modernizatsiyaning aniq ta'siri, bu tanqidchilarga ko'ra, an'anaviy qashshoqlikning zamonaviyroq qashshoqlik shakli bilan almashtirilishi edi. Boshqalar esa turmush darajasi, jismoniy infratuzilma, ta'lim va iqtisodiy imkoniyatlarning yaxshilanishiga ishora qilib, bunday tanqidlarni rad etishadi. Samuel P. Xaddington kabi modernizatsiya nazariyotchilari 1960 va 1970-yillarda avtoritar rejimlar demokratik davlatlarga qaraganda ko'proq iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, deb ta'kidladilar. Biroq, bu fikrga qarshi chiqildi. *Demokratiya va taraqqiyot: dunyoda siyosiy institutlar va farovonlik, 1950–1990* (2000) asarida Adam Prjevorski "demokratiyalar avtoritar rejimlar kabi iqtisodiy jihatdan ham yaxshi ishlaydi" deb ta'kidlagan. Daron Acemoglu, Suresh Naidu, Paskual Restrepo va Jeyms A. Robinson tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, "demokratiya aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YaIMga ijobiy ta'sir ko'rsatadi".

Modernizatsiya nazariyalari, shuningdek, mintaqaviy rivojlanishning tahlili haqida ma'lumot berdi. Bu nazariyalar birinchi marta Evropada paydo bo'lgan va keyinchalik dunyoning boshqa qismlariga tarqalib ketgan iqtisodiy va ijtimoiy hayot va iqtisodiy va ijtimoiy tashkilot usullarining paydo bo'lishini o'rganadi. Haddan tashqari holatlarda barcha sohalar bir xil rivojlanish yo'lida turli pozitsiyalarni egallagan deb

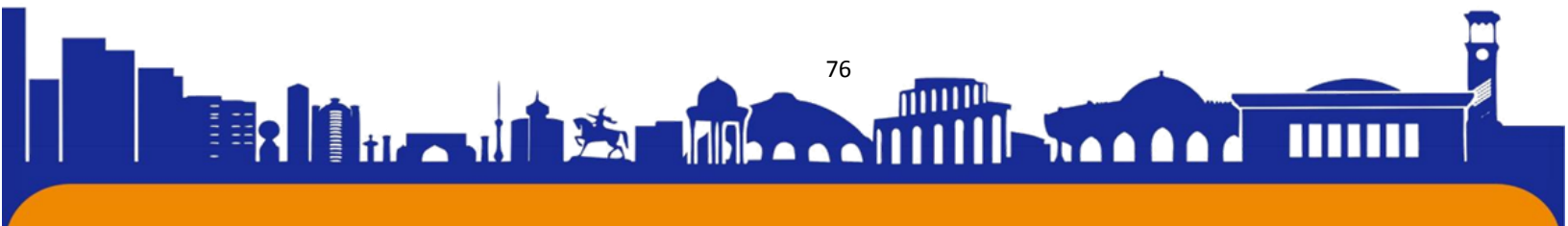

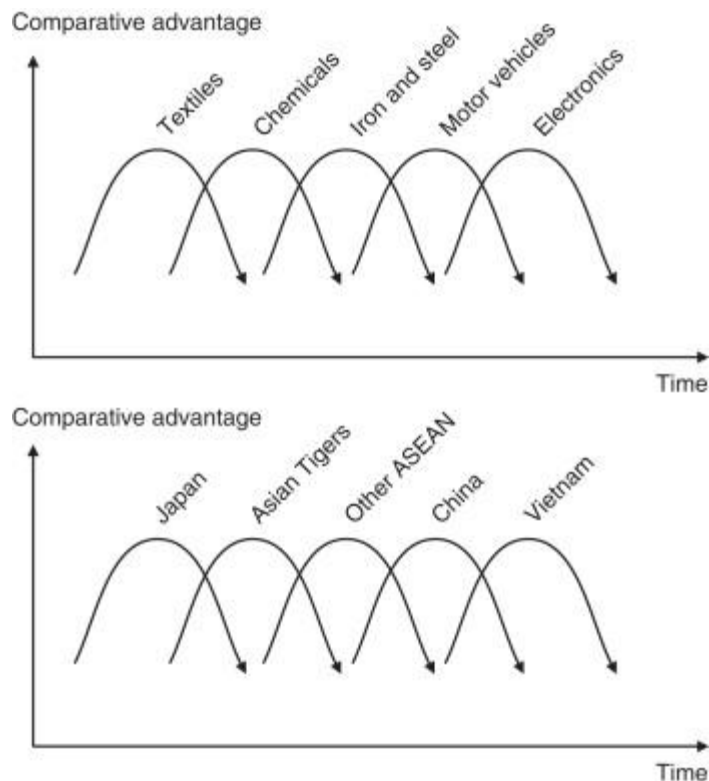

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

hisoblanadi. Ikkinchi jahon urushidan keyingi misol uchun Rostov tomonidan aniqlangan (neoamerikalik) iqtisodiy o'sish bosqichlari keltirilgan: an'anaviy jamiyat; uchish uchun dastlabki shartlar; yechish; uchib ketish; yetuklikka intilish; va yuqori ommaviy iste'mol yoshi. Zamonaviy misollar globallashuv va rivojlanishning neoliberal modellarini o'z ichiga oladi. Bu hisoblarning barchasi shuni ko'rsatadiki, kam rivojlangan hududlar dunyodagi eng rivojlangan kapitalistik iqtisodlar tomonidan belgilab qo'yilgan yagona rivojlanish yo'li bo'ylab avvalgi bosqichda bo'ladi.

Modernizatsiya nazariyasining nufuzli Sharqiy Osiyo varianti uchuvchi gozlar paradigmasi edi (1-rasm). Ushbu model Sharqiy Osiyoni quvib chiqarish dominant o'sish markazining (Yaponiya) paydo bo'lishi bilan bog'liq degan g'oyaga asoslangan bo'lib, u keyinchalik ikkinchi darajaga, Osiyo yo'lbarlari iqtisodiyotiga kirgan iyerarxik izdoshlar guruhining rahbari sifatida harakat qildi. uchinchi darajali Malayziya, Tailand, Indoneziya va Janubi-Sharqiy Osiyo Millatlar Uyushmasining (ASEAN) boshqa a'zolari va nihoyat Xitoy va Vetnam (shuningdek, ASEANga a'zo davlat). Savdo nazariyasining dinamik versiyalariga tayangan holda, Sharqiy Osiyoda rivojlanayotgan iqtisodlar ketma-ket sanoat evolyutsiyasini davom ettirdi. Birinchisi, ketma-ket zamonaviy ishlab chiqarishlarni import qilishni, mahalliy ishlab chiqarishni, eksportni va nihoyat, ishlab chiqarish offshorga ko'chirilgandan so'ng qayta importni o'z ichiga olgan mahsulot aylanishi ketma-ketligini o'z ichiga oladi. Ikkinchisi sanoat ketma-ketligidan pastroq qo'shilgan qiymatga ega bo'lgan faoliyatga o'tishni va bir qator sanoat tarmoqlarini (to'qimachilik, kimyo, temir va po'lat, avtotransport vositalari va elektron mahsulotlar) o'z ichiga oladi. Uchinchi ketma-ketlik ichki milliy emas, xalqaro miqyosda bo'lib, mahsulot va tarmoqlarni rivojlangan mamlakatlardan iyerarxiyada pastroq o'rinlarni egallagan mamlakatlarga o'tkazishni o'z ichiga oldi.

1-rasm. “Uchuvchi g‘ozlar modeli”. Manba: <https://www.sciencedirect.com>

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Modernization Theory – an overview <https://www.sciencedirect.com>
1. 2. Hojiqulova F. MAMLAKATIMIZDA SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTRISH MASALALARI //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. C7. – C. 378-382.
2. Hojiqulova F. MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING RIVOJLANISHI BANKLARNING TRANSFORMATSION SALOHİYATIGA TA’SIRI //Приоритетные направления, современные тенденции и перспективы развития финансового рынка. – 2023. – С. 317-318.
3. Hojiqulova F. et al. IMPROVING THE TAX SYSTEM IN OUR COUNTRY TRAINING ISSUES //Science and Innovation. – 2022. – T. 1. – №. 7. – C. 378-382.
4. Hojiqulova F. MAHALLIY BYUDJETLARDAROMADARINI SHAKLLANTIRISH ASOSLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – T. 1. – №. 13.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

5. Hojiqulova F., Eshquvvatov O. UMUMDAVLAT SOLIQLARI VA DAROMADLARIDAN MAHALLIY BUDJETLARGA AJRATMALAR HISOBI // "Science Shine" International scientific journal. – 2023. – T. 7. – №. 1.
6. qizi Hojiqulova F. D., Eshquvvatov O. A. MAMLAKAT IQTISODIYOTINI YUKSALTIRISHDA SUN'YIY INTELLEKTNING ROLI //GOLDEN BRAIN. – 2023. – T. 1. – №. 23. – C. 19-23.
7. Feruza X., Eshquvvatov O. A. SUNIY INTELLEKTNING MEHNAT BOZORIGA TASIRI // " XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. – 2023. – T. 1. – №. 8. – C. 36-39.
8. Hojiqulova Feruza Dona qizi 'TA'LIM SOHASINING BOZOR IQTISODIYOTIGA TASIRI'-2024. – T. 1. – №. – C. 220-223.
9. Hojiqulova Feruza Dona qizi 'MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING RIVOJLANISHI BANKLARNING TRANSFORMATSION SALOHIYATIGA TASIRI'-2024. – T. 1. – №. – C. 407-410.
10. Hojiqulova Feruza Dona qizi, & Eshquvvatov Otabek Abdullayevich. 'SURXONDARYO VILOYATI BO'YICHA INVESTITSIYALAR VA QURILISH FAOLIYATINING ASOSIY IJTIMOIIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLARI HAJMINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH'//Journal of Universal Science Research, -2024. – T. 2. – №. – C. 382-395.
11. Hojiqulov Feruza Dona qizi, & Xojimuratov Zafarbek Jo'ra o'g'li. O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA INVESTITSIYALARNING O'RNI VA ULARNI JALB ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI//Journal of Universal Science Research, -2024. – T. 2. – №. – C.20-31.
12. Hojiqulova Feruza Dona qizi, & Kenjayeva Sabohat Safarovna. SURXONDARYO VILOYATI AHOLI JON BOSHINING ASOSIY KAPITALIGA O'ZLASHTIRILGAN INVESTITSIYALAR HAJMINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH//Journal of Universal Science Research, -2024. – T. 2. – №. – C. 257–266.

